

Tossavainen

17.11.2021

398/04.01.01/2021

Eduskunta
Sosiaali- ja terveystieteiden
valiokuntaSosiaali- ja terveystieteiden
valiokunnan kokous 18.11.2021

Lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalle hallituksen esityksestä HE 170/2021 lastensuojelulain 13 b §:n muuttamisesta

Laissa ehdotetaan säädettäväksi lastensuojelun sosiaalityön asiakasmitoituksesta. Hallituksen esityksen mukaan yhdellä lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä saisi olla vastuullaan enintään 35 lasta vuosina 2022 ja 2023 ja enintään 30 lasta vuodesta 2024.

Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT ei pidä sitovia asiakas- tai henkilöstömitoituksia hyvänä tapana parantaa palveluiden laatua ja kehittää palveluja.

Lastensuojelulain 13 b §:n muutosesityksestä

KT toteaa, että lakiesityksen noudattaminen ei ole mahdollista ilman riittävää kelpoisuusehdot täyttävää henkilökuntaa. Hallituksen esityksessä todetaan (s. 40), että lastensuojelun sosiaalityöntekijän asiakasmäärän rajausta vaatii lain voimaan tullessa 80 ja kaksi vuotta lain voimaan tulon jälkeen kaikkiaan 359 uutta työntekijää nykyiseen verrattuna. KT toteaa, että näitä uusia sosiaalityöntekijöitä ei ole rekrytoitavissa.

Sosiaalityöntekijöiden määrästä ja henkilöstön saatavuudesta

Hallituksen esityksessä on kohdassa taloudelliset vaikutukset 4.2.1 käsitelty sosiaalityöntekijöiden saatavuutta. Se osoittaa, että sosiaalityöntekijät ovat ammattiryhmä, josta on huomattava työvoimapula. Esimerkiksi maaliskuussa 2021 tehdyn ammattibarometrin mukaan sosiaalityön erityisasiantuntijoista on paljon pulaa isossa osassa maata. Viime vuosina sosiaalityöntekijät ovat nousseet kolmen eniten työvoimapulaa kokeneen ammattiryhmän joukkoon.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijät ovat kuntasektorilla olevista ammattiryhmistä eräs pahimmista työvoimapula-aloista, kuten [KT Kuntatyönantajien vuoden 2019 oleva työvoimatiedustelu](#) osoittaa. Kuntasektorilla tuolloin muutama vuosi sitten keskimäärin tutkimuspäivänä kokonaan hoitamatta olleiden vakanssien määrä oli vähäinen. Kuitenkin juuri lastensuojelussa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden ryhmässä vaje oli koko kuntasektorin suurimpia, lähes 10 %. Eri lähteiden mukaan kahden viimeisen vuoden aikana työvoimapula on yleisesti maassamme pahentunut.

Miten KT:n työvoimatiedustelu tehdään: Työvoimapulaa tyypillisesti mitataan KT:n selvityksessäkin olleesta näkökulmasta, että onko tehtävä ollut täytetty tutkimuspäivänä. Ajatus tässä lähtökohdassa on palvelulähtöinen, eli onko palvelua ollut tutkimuspäivänä tuottamassa joku henkilö. Mittaustapa antaa työvoimatilanteesta todellisuutta ruusuisemman kuvan. Ensiksikään sijaisella, vuokratyöntekijällä tai opiskelijalla täytetyt tehtävät eivät näyttäytyä vajeena. Jos avoin tehtävä

Tossavainen

17.11.2021

398/04.01.01/2021

saadaan täytettyä vuokratyöntekijällä keskimäärin kerran viikossa, joka sattuu olemaan töissä tutkimuspäivänä, tilannetta ei tulkita vajeeksi. Tarkastelutapa ei myöskään ota kantaa tehtävän vaatimaan koulutukseen. Toisekseen kyselyihin ilmoitetaan tehtävät, joita aktiivisesti yritetään täyttää. Mikäli esim. säästösyystä tehtävään ei ole haettu ketään, nämä vakanssit eivät näy tiedustelussa. Toisaalta vaikka tyhjiä vakansseja olisi viisi, ja on haettu kolmeen paikkaan henkilöä, eikä näihin ole hakijoita, ilmoitetaan vajeeksi kolme paikkaa. Kolmanneksi vakanssipohjainen ajatustapa lähtee liikkeelle oletuksesta, että vakanssien määrä olisi oikein mitoitettu tarpeeseen nähden. Usein palkattaisiin enemmänkin, kuin mitä hallinnollisia vakansseja on sillä hetkellä tarjolla, jos vain hakijoita olisi.

Hallituksen esityksen on kuvattu myös muita selvityksiä henkilöstön ja sosiaalityöntekijöiden saatavuudesta ja tarpeesta (esim. Kevan selvitykset tilastojen perusteella). Kevan toimeksiantaman Aula Researchin selvityksen mukaan sosiaalityöntekijöiden suhteellinen vaje oli kaikista kunta-alan ammateista merkittävin, ja avoimia työpaikkoja sosiaalityöntekijöille oli yli 2 600. Lisäksi vuoteen 2030 huomioiden nykykoulutusmäärät ja eläköitymisen pula pahenee entisestään.

Keinoista sosiaalityöntekijöiden saatavuuden parantamiseksi

Sosiaalityöntekijät ovat ammattiryhmä, josta olevaa työvoimapulaa ei voida nopeasti ja helposti työperäisellä maahanmuutolla korjata, koska sosiaalityöntekijänä toimiminen vaatii erityistä osaamista mm. lainsäädännöstä. Siksi työvoimatarpeeseen vastaaminen tapahtuu enimmäkseen koulutusjärjestelmän kautta, niin peruskoulutuksen kuin erilaisten muuntokoulutusten avulla.

Lainmuutoksen toimeenpanon todetaankin edellyttävän koulutusmäärien kasvattamista verrattuna siihen, miten aloituspaikat ovat kehittyneet (s. 42). Koulutusmääriä on kuvattu hallituksen esityksen sivulla 43.

KT pitää välttämättömänä koulutuspaikkojen määrän kasvattamista lainmuutoksen toimeenpanossa, mutta kyseenalaistaa ehdotettujen koulutuspaikkojen määrän riittävyyden ja pitäisi oikeampana vähintään kaksinkertaista määrää. Valitettavasti vaikka päätökset tehtäisiin heti, uudet sosiaalityöntekijät tulevat työmarkkinoille vasta viiveellä koulutusjärjestelmästä ja opintojen suorittamiseen kuluvasta ajasta johtuen.

Lakimuutoksen voimaantulosta

Lastensuojelulain 13 § § esitetään voimaan tulevaksi siten, 1.1.2022 lukien yhdellä lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä saisi olla vastuullaan enintään 35 lasta vuosina 2022 ja 2023 ja enintään 30 lasta vuodesta 2024.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijän asiakasmäärän rajausta vaatii lain voimaan tullessa 80 ja kaksi vuotta lain voimaan tulon jälkeen kaikkiaan 359 uutta työntekijää nykyiseen verrattuna.

Hallituksen esityksen taloudellisissa vaikutuksissa (s. 37) todetaan: "Nykyinen mitoitus olisi koko maassa keskimäärin 34,8 lasta per sosiaalityöntekijä". Luku perustuu arvioon, joka on tehty hallituksen esityksen sivuilla kuvatun aineiston perusteella.

Luku on keskiarvo. Selvää on, että jossakin kunnissa ja kuntayhtymissä mitoitus täyttyy jo tällä hetkellä, kun taas on kuntia, joissa mitoitus ei täyty tällä hetkellä. Tähän perustuu myös hallituksen esitykseen perustuva arvio uusien työntekijöiden määrästä.

Tossavainen

17.11.2021

398/04.01.01/2021

KT toteaa, että sosiaalityöntekijöiden saatavuusongelmaa on jo olemassa olevan työvoimapulan lisäksi pahentamassa se, että eduskunnassa on vireillä myös esitys mitoituksesta ja kelpoisuuksien kiristämisestä kuin opiskelija- ja oppilashuoltoon, joka koskettaa samaa sosiaalityöntekijöiden ja sosiaalialan ammattihenkilöitä kuin nyt esillä oleva esitys.

Henkilöstömitoitus olisi uusi laissa säädetty velvoite kunnille ja siitä suoriutumiseen esityksessä on osoitettu arvioidut kustannukset kattava korvaus kunnille. Kustannuksia varten on julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2022–2025 varattu uudistukseen 4,8 miljoonaa euroa vuosille 2022 ja 2023 sekä 21,7 miljoonaa euroa vuodesta 2024.

Hallituksen esityksessä ei sitä vastoin osoiteta eikä voida osoittaa, mistä tarvittavat kelpoiset sosiaalityöntekijät olisivat palkattavissa lain voimaan tullessa. Kustannusten korvaaminen kunnille vuonna 2022 on eri asia kuin sosiaalityöntekijöiden rekrytointiin liittyvän ongelman ratkaiseminen. Rahat eivät sellaisenaan tuo kelpoisia sosiaalityöntekijöitä palkattavaksi.

KT toteaa, että sellaisia uusia velvoitteita ei pidä säätää, joista jo lakia säädettäessä tiedetään, että lakia ja velvoitteita ei mahdollista ja edellytyksiä noudattaa. KT toteaa, että ratkaisuna lain velvoitteiden täyttämiseksi ei voi olla jo palveluksessa olevan henkilöstön töiden uudelleen kohdentaminen siten, että muut palvelutehtävät jäävät hoitamatta tai sosiaalityöntekijöitä ajateltaisiin voitavan rekrytoida muiden työnantajien palveluksesta. Työttömiä sosiaalityöntekijöitä ei juuri ole. Laissa säädetyn uuden velvoitteen toimeenpanoa ei voi jättää tämänlaisten ratkaisujen varaan.

KT toteaa edellä mainittuihin seikkoihin viitaten, että lastensuojelulain 13 b §:n muutosesitys ei voi tulla voimaan vuoden 2022 aikana, vaan yhdellä lapsen asioista vastavalla sosiaalityöntekijällä saisi olla vastuullaan enintään 35 lasta aikaisintaan vuonna 2023 ja enintään 30 lasta aikaisintaan vuodesta 2025.

KT toteaa, että vaikka hyvinvointialueuudistuksessa palvelun järjestäjälle tuleekin ns. leveämmät hartiat, suunniteltujen eri lakien yhteisvaikutus samoihin henkilöstöryhmiin jo olemassa olevan työvoimapulan kanssa ja koulutuspaikkojen lisäämisestä huolimatta koulutusjärjestelmään liittyvä valmistumisen viive huomioiden voimaantumista voisi olla tätä myöhäisempikin.

KUNTA- JA HYVINVOINTIALUEYÖNANTAJAT KT

Neuvottelupäällikkö Henriikka Nybondas-Kangas

Johtava työmarkkinalakimies Mirja-Maija Tossavainen